

Desentralisert vannanalyse — et kvalitetsproblem?

Av Atle Ørbeck Sørheim

Atle Ørbeck Sørheim er underdirektør i Helsedirektoratet.

*Innlegg i Norsk Vannforening
21. september 1981.*

Helsemyndighetenes ansvar for drikkevannsovervåkingen finner vi i bestemmelse gitt i medhold av Sunnhetsloven, Lov om tilsyn med næringsmidler og Lov om samordnet næringsmiddelkontroll. I medhold av Sunnhetsloven og Lov om tilsyn med næringsmidler har departementet gitt drikkevannforskrifter som blant annet gir helserådene utstrakt myndighet til kontroll og godkjenning av drikkevann.

Lov om samordnet næringsmiddelkontroll som trådte i kraft i 1980 legger opp til en opptrapping av den lokale næringsmiddelkontroll. Dette omfatter også drikkevannskontrollen. Loven påbyr således de enkelte kommuner å etablere sine egne kontrollenheter med laboratorier som skal ta seg av den næringsmiddelkontroll som er nødvendig å gjennomføre på kommuneplanet. Loven antyder at disse enheter fortrinnsvis skal etableres ved interkommunalt samarbeid.

Det er fylkesmannen som har ansvaret for å påse at loven blir gjennomført. Ved utgangspunkt i samordningsloven har fylkesmennene delt landet opp i 80 kontrollenheter som da skal utføre kontrollen med drikkevann og andre næringsmidler i samsvar med eksisterende lovgivning in-

nenfor området. I denne sammenheng kan det også være grunn til å minne om at det fra Sosialdepartementets side allerede er signalisert en viss desentralisering også av godkjenningsordningen for drikkevannsforsyningen.

I tillegg til inndeling av landet i 80 kontrollenheter har Styret for næringsmiddelkontrollen, i samarbeide med Miljøverndepartementet, pålagt fylkesmennene å etablere laboratorieplaner for hvert fylke som skal sikre at næringsmiddelmyndigheter og miljømyndigheter skal få et adekvat laboratorietilbud i alle fylker, og sikre at dette i størst mulig utstrekning er samordnet. Disse fylkesplaner er enda ikke kommet inn fra samtlige fylker, men vi forventer at de siste vil komme i løpet av de nærmeste uker.

Alle de interkommunale kontrollenheter synes ifølge foreliggende planer å få en laboratorieenhet som skal utføre de allminneligste kjemiske, fysikalske og mikrobiologiske analyser av næringsmidler og drikkevann for de kommuner som inngår i de enkelte samarbeidsorgan. Som minimums bemanning på de enkelte kontrollenheter legges det opp til veterinær/kjemiker/laborant/inspektør + nødvendig hjelpepersonell.

En er klar over at med den store variasjon i størrelsen vi vil få på enhetene, må

den kompetanse de enkelte laboratorier får, variere noe.

De enkelte laboratorieenheter skal tjestegjøre som førstelinjeberedskap, og må, når kompetanse og utstyr ikke strekker til, selv sørge for nødvendig kontakt til høyre kompetansenivå.

Når en spør om ressursene er spredt på for mange og små laboratorier, må en ikke glemme de betydelige fordelene en har av en laboratoriestøtte, tilknyttet inspeksjonsvirksomheten. Når inspeksjonsvirksomheten er desentralisert, følger derav at analysevirksomheten til et visst nivå, også bør være det. De beredskapsmessige sider med et desentralisert laboratorieopplegg, skal også nevnes som et meget betydelig element til fordel for en desentralisert laboratorievirksomhet.

Geografiske/topografiske og trafikkmessige forhold gjør det hensiktsmessig å ha enheter som er mindre enn det sentralt fra, ofte finner å ville foretrekke.

Fordelene med korte avstander som gir raske resultater og nær kontakt med produsenter og driftspersonell, vil også på mange måter oppveie de fordelene som det er med sentrale store laboratorieenheter, med bredt faglig miljø og høy analytisk kompetanse.

Visse analyser krever imidlertid helt spesiell kompetanse samtidig som det er ressurskrevende. Dette er i første rekke kontrollen med visse kontaminater og tilsetningsstoffer (klorerte hydrokarboner, tungmetaller, pesticider m.v.). Hvem som skal utføre slike analyser og hvor ofte slike analyser skal utføres for de ulike næringsmiddelgrupper, vil nå bli vurdert av et utvalg nedsatt av Helsedirektoratet. Det vil her bli lagt stor vekt på å forhindre unødig ressursbruk på kostbare analyser som fra helsevesenets side ikke anses nødvendig, samtidig som en vil

sikre en tilfredsstillende helsemessig overvåking av alle typer næringsmidler.

Offentlige myndigheter har imidlertid et betydelig ansvar for ikke å sette krav til ressurskrevende analyseparametre og rigid nøyaktighet når dette av helsemessige eller andre grunner ikke er strengt nødvendig.

Alt det som her er anført forhindrer imidlertid ikke at det personell som skal utføre den analytiske virksomhet skal ha faglig kompetanse for å utføre den funksjon det er satt til, uten at vi fra helsemyndighetenes side kommer til å ville legge opp til bestemte akademiske krav til de som skal utføre funksjonene.

Når vi imidlertid legger opp til en desentralisert analysevirksomhet, vil det bli ekstra store krav på sentrale etaters evne til å føre fram adekvat informasjon til lokalplanet, lage hensiktsmessig og fornuftige retningslinjer, samt legge opp til en relevant etterutdanning for alle kategorier personell. De sentrale referanselaboratoriene vil i denne sammenheng spille en sentral rolle som kontaktorgan for det lokale kontrollmiljø. Referanselaboratoriene må ha en spissfunksjon med en aktiv rådgivningstjeneste, sørge for å ha spesialkompetanse på de områdene de lokale ikke kan bygge opp slik, og forøvrig legge opp til fornuftige ringtestopplegg og/eller andre former for sikring av laboratorienes nivå.

Lov om samordnet næringsmiddelkontroll pålegget kommunene selv å bære utgiftene med driften av de kontrollorganer som blir etablert. Imidlertid er det i loven gitt åpning for, og av politikere på lokalplanet satt krav til at staten må finne frem til en finansieringsordning for den lokale næringsmiddelkontroll. Statens Rasjonaliseringsdirektorat arbeider for tiden med en utredning om finansiering av den kommunale næringsmiddelkontroll og

jeg kan derfor ikke på dette tidspunkt antyde noe om de konklusjoner denne utredningen vil komme med. Selv om sentrale myndigheter ikke kan diktere takstene som et kommunalteid laboratorium skal ta for å utføre analyser for den kommune som eier laboratoriet, er det klart at når laboratoriet utfører tjenester for andre enn eierne, bør dette betales etter et takstsystem som bør være like på samtlige laboratorier.

Med henblikk på spørsmålet om egne autorisasjonsordninger for de laboratorier som skal utføre drikkevanns- og eller andre næringsmiddelanalyser, har helse-

myndighetene allerede antydnet at med de ressurser vi har, vil Helsedirektoratet ikke legge opp til en autorisasjonsordning for de laboratorier som spesielt skal utføre vannanalyser.

Jeg tror imidlertid det er vesentlig at en setter inn ressurser som sikrer faglig tilstrekkelighet på de enkelte laboratorier og at eventuelle referanselaboratorier som skal ha spissfunksjon, får ressurser til å gjennomføre en hensiktsmessig tilsynsfunksjon med de ulike laboratorier som skal analysere maten og drikkevannet vårt.